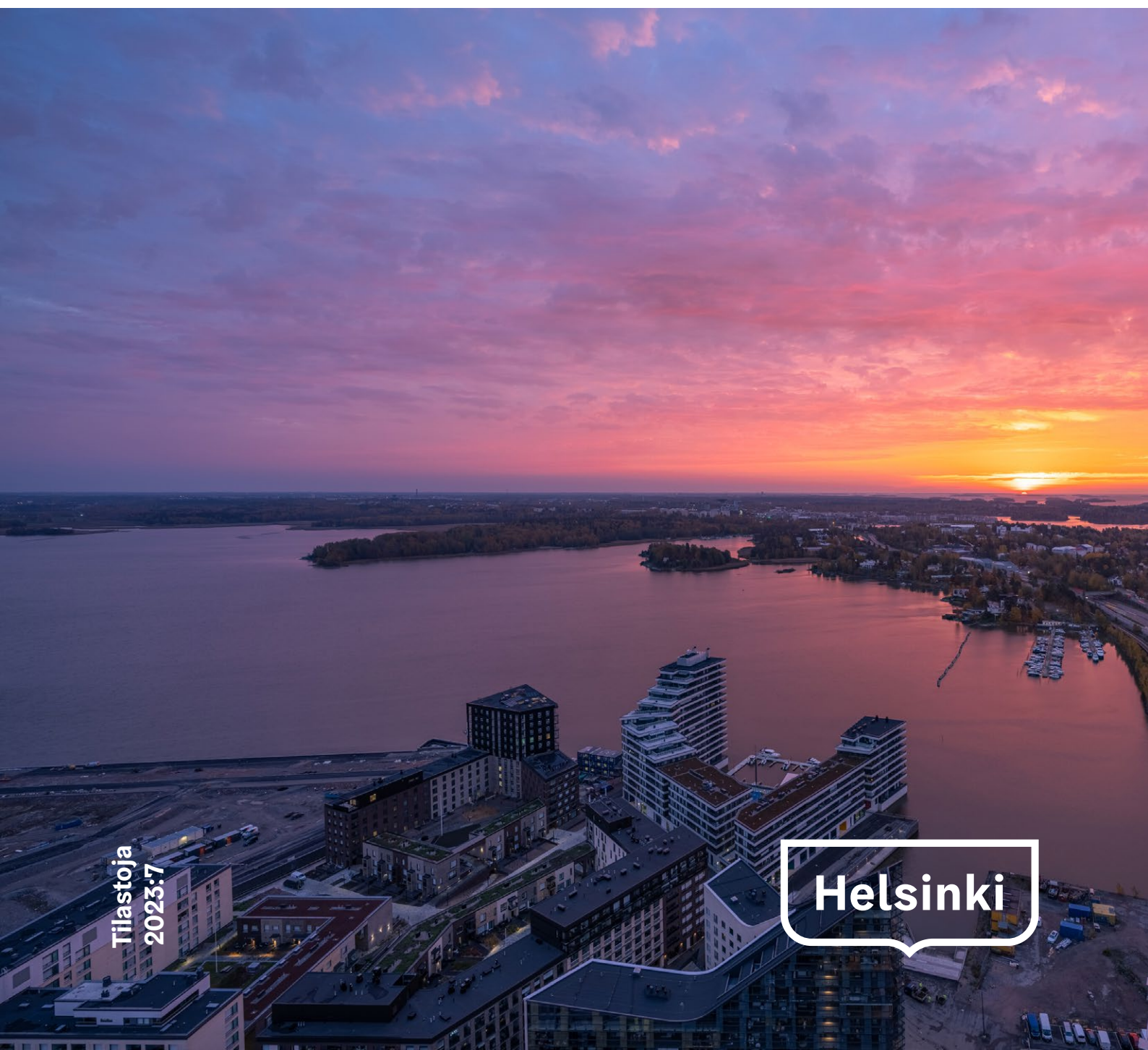

Yritysten toimialarakenne pääkaupunkiseudulla

Henri Mikkola

Tilastoja
2023:7

Helsinki

Tiedustelut

Henri Mikkola, p. +358 40 481 8620
etunimi.sukunimi(at)hel.fi

Julkaisija

Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia,
kaupunkitietopalvelut

Osoite

PL 550, 00099 Helsingin kaupunki
(Työpajankatu 8)

Internet

www.hel.fi/kaupunkitieto

Tilaukset, jakelu

p. 09 310 43297
kaupunkitieto@hel.fi

Kannen kuva

Janne Hirvonen

Kartat

Henri Mikkola

Kuviot

Henri Mikkola, Lotta Haglund

Taitto

Lotta Haglund

Saavutettavuus

Kuvioiden datat saa saavutettavassa muodossa osoitteesta
kaupunkitieto(at)hel.fi

Verkkójulkaisu

ISSN 2954-176X

Sisällys

Johdanto	4
Helsinki ja pääkaupunkiseutu Suomen talouskeskuksena	7
Helsingin toimialarakenne	9
Pääkaupunkiseudun kuntien väliset rakenteelliset erityispiirteet	18
Toimialarakenne suhteessa eurooppalaisiin verrokkeihin	24
Johtopäätökset.....	27
Laatuseloste	28
Viitattut sanomalehdet ja uutismediat	29
Kirjallisuus.....	29

Johdanto

Pääkaupunkiseudulla toimivat yritykset määrittelevät Suomen elinkeinoelämän suunnan. Maan suurimman ja talousalueen elinvoimaisuuden lisäksi pääkaupunkiseudun yritykset edistävät kuvaa suomalaisesta elinkeinoelämästä myös kansainväliselle yleisölle. Tässä tilastokatsauksessa syvennytään Helsingin ja pääkaupunkiseudun yritys-kentän toimialarakenteeseen ja tarkastellaan sitä, minkälaista yritystoimintaa Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla harjoitetaan.

Talouden toimialajaottelun karkeana jakolinjana on perinteisesti toiminut kolme toimialasektoria. Nämä eri tuotantovaihetta kuvaavat sektorit ovat alkutuotanto, jalostussektori ja palvelusektori. Alkutuotannon toiminta on viljelyä tai louhintaa, jossa tuotantoon vaadittavat raaka-aineet hankitaan maaperästä jatkojalostusta varten. Jalostussektorin yritykset taas ovat pääasiassa raaka-aineita jalostavia teollisuusyrityksiä, jotka tuottavat muiden yritysten tarvitsemia valmisteita. Tällaiset yritykset harvoin myyvät tuotteitaan vielä loppukäyttäjille, ja teollisuusyritykset usein toimittavat eteenpäin yhä jalostetumpia tuotteita. Viimeistään kaupankäyntivaiheessa valmistettava tuote siirtyy palvelusektorin piiriin, jolloin valmiiden tuotteiden jakeluun erikoistunut yritys tuo asiakkaan ja tuotteen valmistajan yhteen – joko fyysisessä kaupassa tai tätä nykyä yhä useammin jollain verkossa toimivalla alustalla.

Kauppa saattaa olla maailmanlaajuisesti palvelusektorin merkittävin toimiala, mutta palvelut ovat 1970-luvulta lähtien monipuolistuneet merkittävällä tavalla. Palvelusektoriin kuuluvia yrityksiä yhdistää tiiviimpi asiakaslähtöisyys verrattuna alkutuotannon tai jalostussektorin yrityksiin. Perinteisessä agraariyhteiskunnassa ylläkuvatun kaltainen tuotteen kehityskulku toimi suoraviivaisesti ja kaikkien sektoreiden toimijoilla oli keskeinen tehtävä kansantalouden sisällä. 2000-luvulle tultaessa alkutuotannon ja jalostussektorin toimijat ovat ajautuneet yhä kauemmas loppukäyttäjistä – joko väljästi asutulle maaseudulle tai tuotannon kannalta edullisempiin maihin. Väestön pakkautuminen kaupunkikeskuksiin on aiheuttanut sen, että palvelusektorin yritykset ovat valanneet yhä suuremman markkinaosuuden alku- ja jalostussektoriin kuuluvilta yrityksiltä kaikkialla maailmassa. 1950-luvulta 2000-luvun alkuun palvelualojen osuus maailman tuotannosta on noussut noin 40 prosentista yli 70 prosenttiin. Kehittyvien maiden kaupungistuessa palvelualojen osuuden voidaan olettaa nousevan entisestään vielä nykyistäkin korkeammalle. Palvelualan yritykset ovat kehittyneet kaupallisista toimijoista yhä monipuolisemmiksi toimijoiksi, mitä on edistänyt kaupungistumisen ohella väestön koulutusasteen nousu. (Schön, 2013, 449–453.)

Perinteisiä palvelusektorin ammattikuntia ovat olleet muun muassa terveydenhuollon asiantuntijat, oikeusoppineet ja erilaiset käsityöläisammattien harjoittajat. Kaupungistuneessa yhteiskunnassa kehittynyt yhteiskuntajärjestys, infrastruktuuri ja ihmisten jatkuvat kohtaamiset luovat kysyntää yhä monimuotoisimmille palveluille. Kaupunkieihin keskittyy nykyisin kauppiaiden lisäksi monia toimijoita, jotka jollain tavalla helpottavat kaupunkielämää ja mahdollistavat kaupunkeja rikastuttavat elämykset. (Schön, 2013, 404–405.)

Helsinki on tiheästi asutun väestökeskittymän ja Suomen suurimman yliopiston läsnäolon ansiosta maan palveluvaltaisimman talousalue. Helsinkiä ympäröivät Espoo ja Vantaa lukeutuvat myös Suomen suurimpien kaupunkien joukkoon, joka tekee pääkaupunkiseudusta ja laajemmin Helsingin seudusta poikkeuksellisen palveluvaltaisen maan muihin suuriin kaupunkiseutuihin verrattuna. Helsinkiin sijoittuu myös eniten ulkomaalaisomisteisia yrityksiä ja maan johtavat kasvuyritykset toimivat Helsingissä ja Espoossa. Pääkaupunkiseudun taloudelliselle vetovoimalle ei löydy verrokkia Suomes-

ta, vaan aluetta voidaan verrata paremminkin Tukholmaan tai muihin suuriin eurooppalaisiin talouskeskittyymiin.

Palveluvaltaisuuden lisäksi Helsingin yksityissektorin rinnalla toimii merkittävä julkinen sektori, mikä näkyy alueen työssäkäyntitilastoissa. Monet valtion hallinnon toiminnot sijoittuvat Helsinkiin, jonka takia kaupungin julkisen sektorin työpaikoista löytyy sekä kunnallisia että valtiollisia tehtäviä. Yksityisen sektorin osuus Helsingin työssäkäyntitilastoista oli noin 64 prosenttia vuonna 2021 (SVT, 2023).

Yksi viime vuosikymmenten megatrendeistä on ollut yhteiskunnan ja talouden digitalisaatio, joka on luonut valtavan markkinan verkkoalustoille, sovelluksille ja erilaista ohjelmointia vaativille töille. Informaation ja viestinnän toimialalta on noussut maailman suurimpia ja vaikutusvaltaisimpia teknologiayhtiöitä kuten Google, Microsoft ja Amazon. Ohjelmoinnin ja viestinnän tarve ei koske enää ainoastaan informaation ja viestinnän toimialalla toimivia yrityksiä, vaan erilaiset sovellukset ja alustat ovat tulleet työelämän perusedellytykseksi toimialasta riippumatta. Niinpä informaation ja viestinnän toimialan ammattilaisia löytyy nykyisin niin teollisuudesta, terveydenhuollosta, rahoitusmaailmasta kuin julkisen sektorin piiristä.

Informaation ja viestinnän toimiala on yksi palvelusektorin alle lukeutuvista toimialoista, jonka merkityksen nousu on keskeinen osatekijä palvelusektorin kasvun takana. Toimialan merkitystä kuvaa se, että informaation ja viestinnän parissa toimivan henkilöstön määrä on yksi indikaattori Euroopan unionin toteuttamassa innovaatiotasoa mittaavassa vuosittaisessa selvityksessä. Mitä korkeampi toimialan henkilöstöosuus alueella on, sitä korkeampana alueen innovointipotentiaalia pidetään. (European Commission, 2023) Ilmiön taustalla on havainnot informaatio ja viestintäalan yritysten positiivisesta vaikutuksesta tuottavuuskehitykseen (Niebel, 2018). Kehitys on ollut vahvaa etenkin informaatioteknologiaa kehittäväillä aloilla, mutta ilmeistä myös aloilla, jotka hyödyntävät tätä voimakkaasti kehittyvää teknologiaa. (Syverson, 2011)

Tämän tilastokatsauksen tarkoitus on kuvata pääkaupunkiseudun palveluvaltaisuuden lisäksi toimialarakennetta laajemmin ja tarkastella alueen yrityskentän keskeisiä liiketoimintoja. Katsauksessa tarkastellaan yritysten lukumäärää, henkilöstöä ja liikevaihtotietoja pääkaupunkiseudun kunnissa. Viimeisessä osiossa käsitellään Uudenmaan toimialarakennetta suhteessa muihin väkimäärältään samankaltaisiin Euroopan maakuntiin. Toimiala-analyysin avulla voimme luoda käsityksen alueelle syntyvistä työpaikoista ja siitä, minkälaista osaamista alueella tulevaisuudessa kaivataan.

Aineistot

Keskeisin raportissa käytettävä aineisto on Helsingin kaupungin Tilastokeskukselta tilaama alueellinen yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto. Aineistosta ilmenee yritysten lukumäärä, henkilöstö ja liikevaihto toimialoittain ja suuruusluokittain. Toimialajaottelu on yhtenäistetty kansainvälisesti, mikä mahdollistaa toimialojen vertailun eri maiden välillä (TOL2008-luokituksesta lisää osiosta Laatuseloste). Vuosittain päivittyvä aineisto on keskeinen lähde alueellisen yritystoiminnan ja elinkeinorakenteen seurannan kannalta, sillä erilaisten alueiden yritysraakenteessa on paljon vaihtelua, kuten raportin pääkaupunkiseutua käsittelevästä osiosta käy ilmi.

Toinen raportissa hyödynnettävä aineisto on Helsingin seudun ympäristöpalveluiden (HSY) ylläpitämä toimipaikka-aineisto, josta käytetään laajemmin nimitystä SeutuData. Toimipaikka-aineisto perustuu Tilastokeskuksen ylläpitämään yritysrekisteriin, ja HSY:tä sen ylläpidossa avustavat pääkaupunkiseudun kunnat. Raportissa hyödynnetään toimipaikkojen sijaintitietoa, kun havainnollistetaan eri toimialojen sijoittumista pääkaupunkiseudulla.

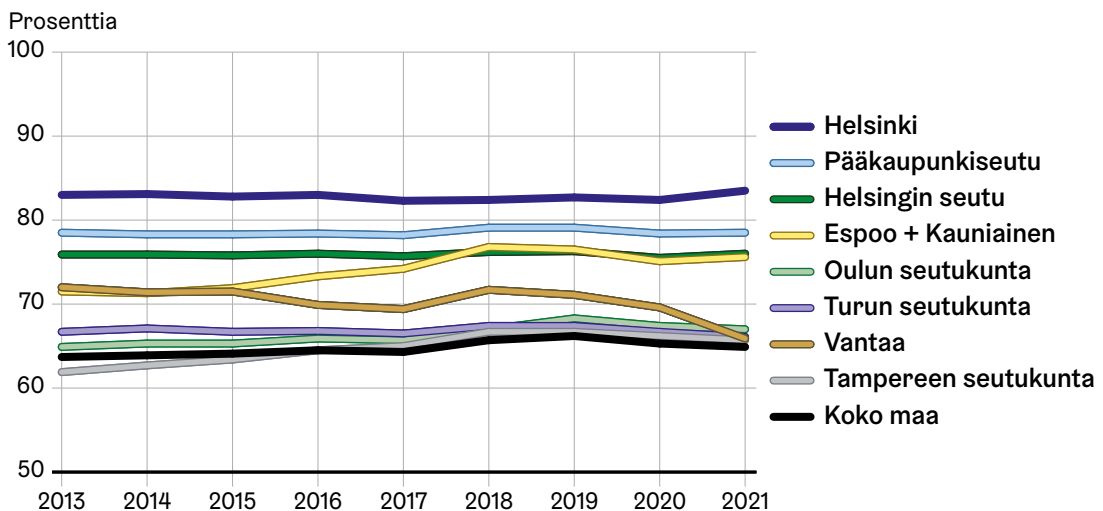
Raportin viimeinen osio perustuu Eurostatin ylläpitämiin kansainvälisiin maakuntatason (NUTS3) yritystietoihin. Eurostatin aineistot ovat peräisin eurooppalaisten maiden kansallisilta tilastokeskuksilta ja ne pitävät sisällään osittain samoja tietoja, kuin Suomen Tilastokeskuksen tuottama yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto. Eurostatin aineistojen avulla Helsingin ja sen lähialueiden toimialarakennetta voi vertailla kansainvälisten verrokkimaiden elinkeinorakenteeseen.

Helsinki ja pääkaupunkiseutu Suomen talouskeskuksena

Helsingistä, Espoosta, Kauniaisista ja Vantaasta koostuvan pääkaupunkiseudun yhteenlaskettu yritysten lukumäärä oli noin 81 000 vuonna 2021. Pääkaupunkiseutu vastasi noin 21 prosentin osuutta kaikista Suomessa toimivista yrityksistä. Helsingin osuus pääkaupunkiseudusta oli vajaat 64 prosenttia. Espoossa ja Kauniaisissa (yhteensä noin 18 000) yrityksiä oli muutama tuhat Vantaata (noin 12 000) enemmän. Pääkaupunkiseudun yritysten yhteenlaskettu henkilöstömäärä taas oli noin 426 000 vuonna 2021, joka oli vajaat 31 prosenttia koko Suomen yksityisen sektorin henkilöstöstä. Helsingin osuus pääkaupunkiseudun henkilöstöstä oli reilut 61 prosenttia. Vantaan henkilöstömäärä (noin 83 000) oli hieman Espoon ja Kauniaisten (noin 82 000) yhteenlaskettua henkilöstömäärää suurempi. Pääkaupunkiseudun liikevaihdon osuus on yritys- ja henkilöstömäärääkin suurempi – noin 38 prosenttia Suomessa toimivien yritysten liikevaihdosta kirjattiin pääkaupunkiseudulle vuonna 2021. Pääkaupunkiseudun talouskehityksellä on näin suuren osuuden vuoksi välitön vaikutus koko Suomen talouteen.

Helsingillä on taloudellisia erityispiirteitä, jotka tekevät sen toimialarakenteesta erilaisen verrattuna paitsi muihin pääkaupunkiseudun kuntiin, myös moneen muuhun suomalaiseseen kuntaan. Näiden erityispiirteiden taustatekijöitä ovat muun muassa suuri palvelusektori (Kuvio 1), korkeasta väestötiheydestä ja kaupunkirakenteesta johtuva vähäinen maataloustoiminta, arvokkaat kiinteistöjen neliöhinnat ja väestön korkea koulutustaso. Palvelusektorin näkökulmasta Espoo vaikuttaa kehittyneen toimialarakenteeltaan enemmän Helsingin suuntaan verrattuna Vantaaseen. Yhdenmukaistamista Espoon osalta selittää informaatio- ja viestintäalan yritysten suuri osuus Espoon henkilöstöosuuksissa, kun taas Vantaalla henkilöstö on painottunut voimakkaammin kauppaan ja teollisuuteen.

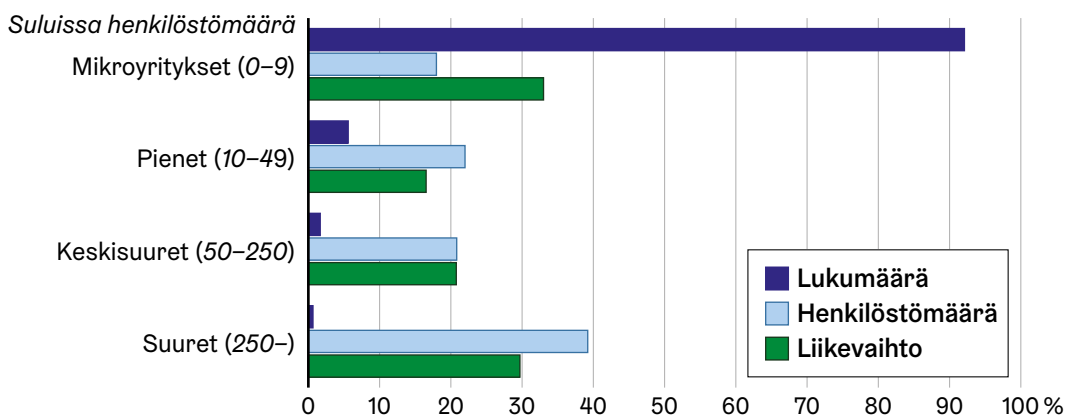
Kuvio 1. Palvelualojen henkilöstökehitys pääkaupunkiseudulla ja Suomen suurimmissa seutukunnissa. Aineistolähde: SVT (2022). Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto

Helsingissä toimii yli 50 000 yritystä, mikä on noin 14 prosenttia koko maan yrityskannasta. Suomen toiseksi suurimmassa seutukunnassa, Tampereen seutukunnassa, toimivien yritysten lukumäärä on hieman yli 25 000, mikä vastaa siis noin puolta Helsingin yrityskannasta. Helsingin yritysten henkilöstömäärä on reilut 260 000, mikä on noin 19 prosenttia Suomessa toimivien yritysten henkilöstöstä ja noin 2,4-kertainen henkilöstömäärä kahdeksasta kunnasta koostuvaan Tampereen seutukuntaan verrattuna. Yritysten yhteenlaskettu liikevaihto viimeisimpänä tilastointivuotena 2021 oli Helsingissä noin 97,6 miljardia euroa. Tämä oli noin 21 prosenttia kaikkien Suomen yritysten liikevaihdosta ja noin 2,8-kertainen liikevaihto Tampereen seutukunnan yritysten liikevaihtoon verrattuna.

Valtaosa yrityksistä on henkilöstömäärältään pieniä. Alle 10 henkeä työllistäviä niin sanottuja mikroyrityksiä oli Helsingissä vuonna 2021 noin 48 000, mikä oli noin 92 prosenttia kaikista kunnan yrityksistä (Kuvio 2). Niistäkin noin 45 000 oli alle viiden hengen yrityksiä, mistä voidaan päätellä, että alueella toimii suuri joukko oman yrityksensä nimiin työskenteleviä pienyrittäjiä. Helsingin yritysten keskimääräinen henkilöstökoko on noin viisi työntekijää yritystä kohden, mikä on selvästi koko maan keskiarvoa (3,6 työntekijää/yritys) korkeampi. Muiden suurten seutukuntien yritysten keskimääräinen henkilöstökoko on hieman Helsingin seutua matalampi. Vuodesta 2020 lähtien yritysten henkilöstökoko on laskenut reilulla puolikkaalla työntekijällä kaikissa Suomen suurissa seutukunnissa. Syynä henkilöstömäärien vähentymiseen ja yritysten kokoluokan laskuun ovat todennäköisesti erinäiset talousnäkömien heikentymisestä aiheutuvat henkilöstövaikutukset.

Kuvio 2. Yritykset kokoluokittain Helsingissä vuonna 2021. Aineistolähde: SVT (2022). Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto

Henkilöstöltään suuremmilla yrityksillä on luonnollisesti suurempi työllistävä vaikutus. Helsingissä vuonna 2021 toimineet 335 suurta yritystä (vähintään 250 henkeä työllistänyttä) työllistivät yhteensä reilut 102 000 henkeä, mikä vastasi miltei 40 prosentin osuutta kunnan yksityisen sektorin henkilöstöstä. Mikroyrityksillä ja suurilla yrityksillä vuosittainen yhteenlaskettu liikevaihto oli lähes samansuuruinen – likimain 30 miljardia euroa vuonna 2021. Pienet ja keskisuuret yritykset tekivät hieman pienemmän kokonaisliikevaihdon ja niiden henkilöstömäärä kummallakin oli reilut 50 000 henkeä.

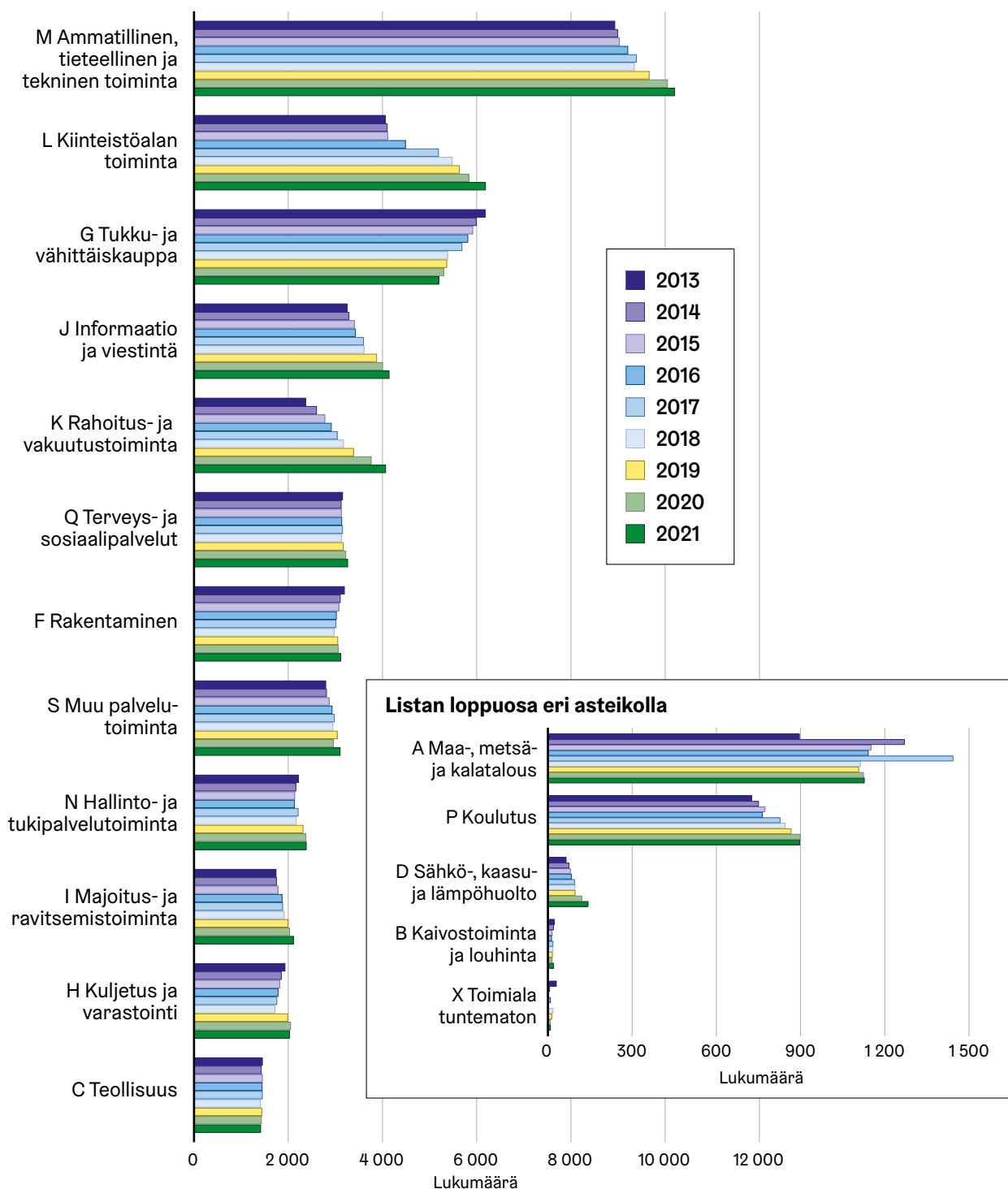
Helsingin toimialarakenne

Helsinki ja sen lähialueet ovat suurten yritysten pääkonttoreiden, liike-elämän palveluiden, työnvälityksen, rahoituksen, tutkimus- ja kehittämistoiminnan sekä muiden erikoistuneiden palveluiden keskittymä. Alueella tuotetaan palveluita ja tavaroita, joita myös viedään kansainvälisen liiketoiminnan hyödynnettäväksi. Helsingin monipuolinen yritystoiminta tarjoaa hyvät lähtökohdat yritysten perustamiselle tai laajentumiselle, mikä näkyy yritysten lukumäärän jatkuvana lisääntymisenä (vrt. Kuvio 3). Samalla uudet työpaikat tarjoavat mahdollisuuksia uusille tulokkaille, mikä johtaa pitkällä aikavälillä väkiluvun kasvuun. Kuluttajien näkökulmasta kaupunkiseudut ovat houkuttelevia, sillä monipuolinen palvelutarjonta tiiviisti rakennetussa ympäristössä tarjoaa paljon mahdollisuuksia viihtymiseen.

Lukumäärä toimialoittain

Helsingissä toimivien yritysten lukumäärä kasvaa vuosi vuodelta suuremmaksi. Viime vuosina kasvuvauhti on ollut hieman yli 1 000 yritystä vuodessa. Helsingin suurin toimiala on ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, johon lukeutuvia yrityksiä kaupungissa toimii yli 10 000 (Kuvio 3). Tämän kasvussa olevan toimialan alle lukeutuvat muun muassa lakiasiain- ja laskentatoimipalvelut, arkkitehti- ja insinööripalvelut ja mainostoiminta, joiden kaikkien piirissä toimii yli 1 000 yritystä. Suurin ammatillisen, tieteellisen ja teknisen toiminnan alatoimiala on kuitenkin liikkeenjohdon konsultointi, johon lukeutui lähes 4 000 yritystä vuonna 2021. Toimialalla toimii runsaasti yksinyrittäjiä: alan keskimääräinen henkilöstömäärä yritystä kohden oli alle kaksi vuonna 2021.

Kuvio 3. Yritysten lukumäärän kehitys toimialoittain Helsingissä. Aineistolähde: SVT (2022). Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto

Lukumäärällisesti toiseksi suurin – niin ikään määrällisesti viime vuosina kasvanut – toimiala Helsingissä on kiinteistöalan toiminta. Kiinteistöjen vuokraus- ja hallintatoimintaa harjoittavia yrityksiä oli vuonna 2021 rekisteröitynä lähes 5 300 kappaletta. Toimialan nousu saattaa olla tosin taittumassa, sillä korkotason nousu on vaikuttanut negatiivisesti rakentamiseen ja kiinteistöalan toimintaan. Kolmanneksi suurimman toimialan, tukku- ja vähittäiskaupan, yritysmäärä on ollut Helsingissä tasaisessa laskussa vuodesta 2013 saakka. Toimialan yritykset jakautuvat otsikon mukaisesti tukkukauppaa (reilut 2 300 yritystä vuonna 2021) ja vähittäiskauppaa (vajaat 2 300 yritystä vuonna 2021) harjoittaviin yrityksiin. Tukkukaupan erityispiirre on alalla toimiva suhteellisen

suuri ulkomaalaisomisteisten yritysten lukumäärä. Vajaat 12 prosenttia Helsingin tukukaupparyityksistä on ulkomaalaisomisteisia, kun alueen kaikista yrityksistä ulkomaalaisomisteisia on ainoastaan 3,6 prosenttia. Vähittäiskaupassa sen sijaan ulkomaalaisomisteisten yritysten prosentuaalinen osuus oli vuonna 2021 lähempänä kaikkien toimialojen keskiarvoa. (Mikkola & Aalto, 2023)

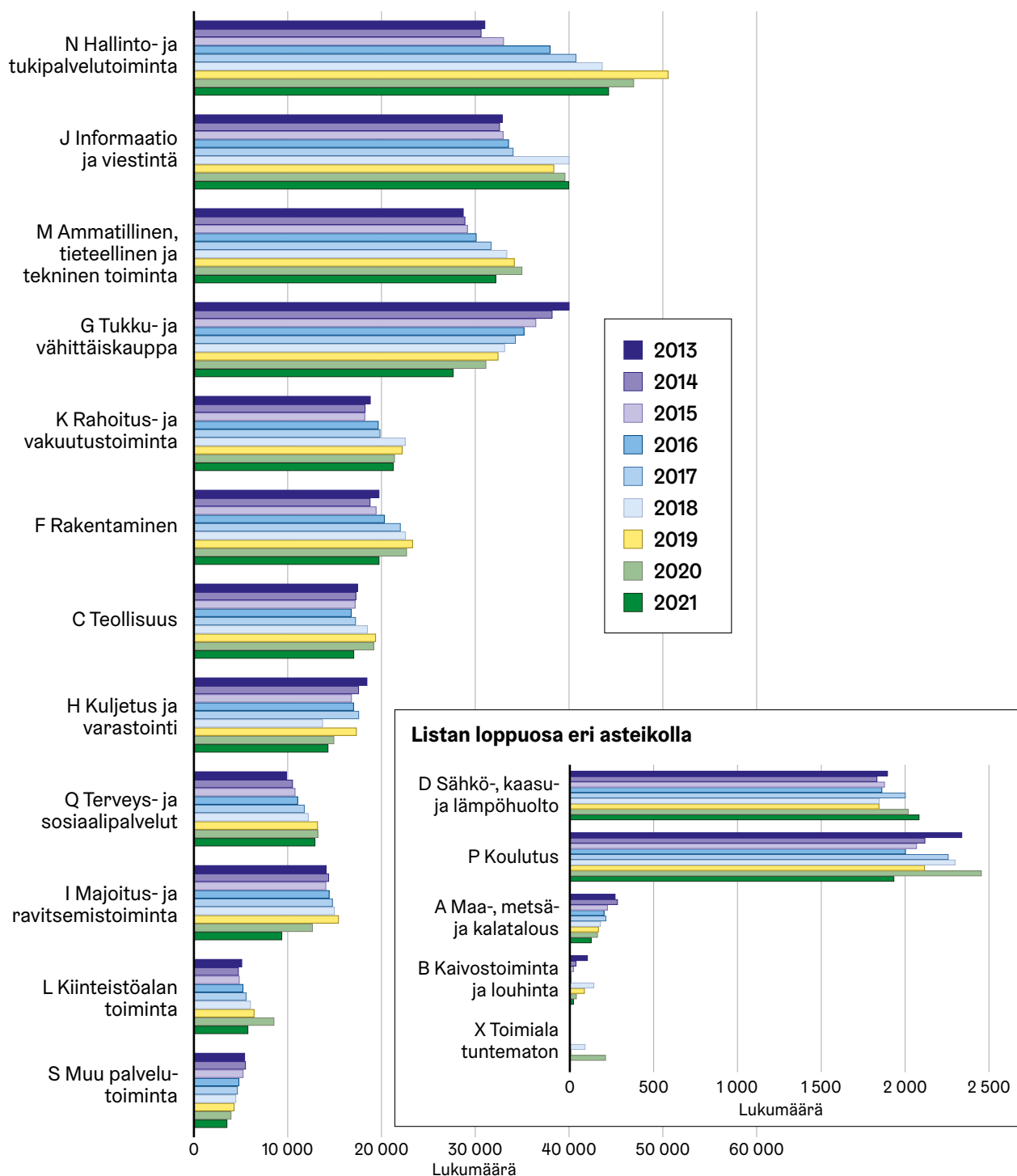
Henkilöstö toimialoittain

Helsingin yksityissektorin rinnalla toimii merkittävä julkinen sektori, mikä näkyy alueen työssäkäyntitilastoissa. Monet valtion hallinnon toiminnot sijoittuvat Helsinkiin, jonka takia alueen julkisen sektorin työpaikoista löytyy sekä kunnallisia että valtiollisia tehtäviä. Yksityisen sektorin osuus Helsingin työssäkäyntitilastoista oli noin 64 prosenttia vuonna 2021 (SVT, 2023). Helsingin yritysten henkilöstömäärä nousi melko tasaisesti vuosina 2013–2019. Parhaimmillaan alueen yritysten yhteenlaskettu henkilöstömäärä oli reilut 286 000 vuonna 2019. 2020-luvun alussa henkilöstömäärä on vähentynyt reiluun 260 000:een, ja laskua henkilöstössä on nähty miltei kaikilla toimialoilla. Voimakainta henkilöstömäärien lasku on ollut majoitus- ja ravitsemustoiminnan alalla, jossa koronapandemia aiheutti suuria vaikeuksia yritystoiminnalle.

Henkilöstömäärältään suurin toimiala Helsingissä on hallinto- ja tukipalvelutoiminta, jonka parissa työskenteli reilut 44 000 henkeä vuonna 2021 (Kuvio 4). Toimialan alle kuuluu muun muassa työllistämistoiminta (noin 23 000 henkeä), johon lukeutuvat Helsingissä melko yleisesti hyödynnetyt henkilöstönvuokrausfirmat. Hallinto- ja tukipalvelutoimintaan kuuluvat lisäksi kiinteistön ja maisemanhoidon (noin 12 000 henkeä), turvallisuus-, vartiointi- ja etsiväpalveluiden (noin 4 000 henkeä), liike-elämälle tuotettujen hallinto- ja tukipalveluiden (noin 3 000 henkeä) sekä muutaman pienemmän ala-toimialan piirissä toimivat yritykset. Hallinto- ja tukipalvelutoimialojen parissa toimivat yritykset ovat henkilöstömäärältään tavanomaista suurempia, jonka takia melko vähäisestä yritysten lukumäärästä huolimatta toimiala on henkilöstömäärällisesti Helsingin suurin. 2010-luvun aikana jopa 20 000 henkilötyövuodella kasvaneen toimialan henkilöstömäärät ovat kuitenkin 2020-luvulla kääntyneet laskuun, ja henkilöstö on toimialalla vähentynyt noin 6 000 työntekijällä.

Noin 40 000 henkeä vuonna 2021 työllistänyt informaation ja viestinnän toimiala on harvoja toimialoja, joissa 2020-luvun tuomat taloudelliset myllerrykset eivät toistaiseksi ole aiheuttaneet henkilöstömäärien notkahdusta. Informaation ja viestinnän toimiala on merkittävä Helsingille, sillä suuren työllisyyden lisäksi alalla on mittava liikevaihto. Informaation ja viestinnän toimialalla toimivat monet huippuosajista muodostuvat kasvuyritykset, ja monet kansainväliset teknologiajätit, jotka toimivat elinkeinoelämän suunnannäyttäjinä suurissa palvelutuotantoon nojaavissa väestökeskittymissä. Informaatio ja viestintä on yksi keskeisistä toimialoista voimakkaasti viime vuosina kasvaneen palvelusektorin sisällä. Toimialan alle lukeutuu muiden muassa ohjelmistot, konsultointi ja siihen liittyvä toiminta, jonka parissa työskenteli vuonna 2021 reilut 22 000 henkeä. Muita alatoimialoja ovat televiestintä ja tietopalvelutoiminta, joiden henkilöstömäärä oli samana ajankohtana reilut 7 000.

Kuvio 4. Yritysten henkilöstömäärän kehitys toimialoittain Helsingissä.
Aineistolähde: SVT (2022). Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto

Ennen Helsingin suurimpana työnantajasektorina toimineen tukku- ja vähittäiskaupan taloudellinen merkitys on vuosi vuodelta vähentynyt. Toimialalta on hävinnyt kahdeksassa vuodessa yli 12 000 työntekijää. Vajaat 28 000 vuonna 2021 työllistänyt toimiala kilpailee yleistyvän verkkokaupan kanssa, mikä on heikentänyt kivijalkaliikkeiden kysyntää. Kaupat ovat siirtyneet kivijaloista kauppakeskuksiin ja kaupunkikeskuksista taajamiin, missä neliöhinnat ovat huokeammat. Toimialan prosesseja on myös automatisoitu 2010-luvulla paljon, mikä ilmenee muun muassa automaattikassojen yleistymisenä. Etenkin tukkukauppa on joutunut Helsingissä ahtaalle: toimialalla työskentelevä henkilöstö on vajaassa kymmenessä vuodessa miltei puolittunut. Alalta on saattanut siirtyä

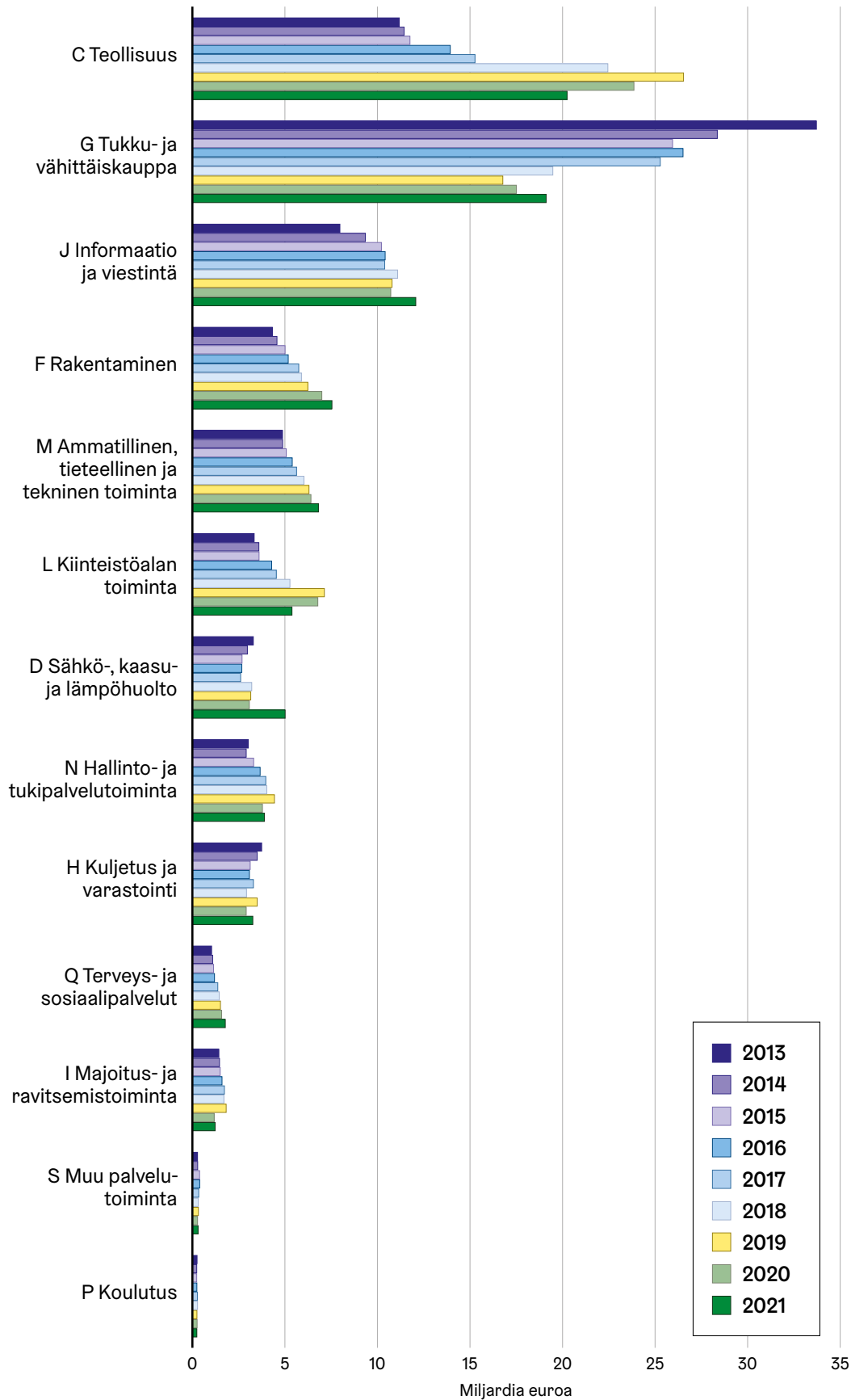
toimipisteitä Vantaalle, jossa on suuria logistiikkakeskittymiä ja hyviä liikenneyhteyksiä niin ulkomaille kuin muualle Suomeen. Toisin kuin Espoossa ja Helsingissä, Vantaalla tukku- ja vähittäiskauppojen henkilöstössä ei ole nähtävissä vähentymistä.

Yritysten lukumäärän perusteella suurin toimiala – ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta – on henkilöstömäärin tarkasteltuna Helsingin kolmanneksi suurin. Toimialalla työskenteli vuonna 2021 reilut 32 000 henkeä, joista suurin alatoimiala oli lakiasia- ja laskentatoimen palvelut (vajaat 9 000 henkeä). Arkkitehti- ja insinööri-palveluiden parissa työskentelee vajaat 8 000 henkeä, kuten myös liikkeenjohdon konsultoinnissa, jossa yritysten keskimääräinen henkilöstökoko on alle kaksi työntekijää. Liikkeenjohdon konsultointi vaikuttaakin aineiston perusteella toimialalta, joka koostuu korkeapalkkaisista yritysten johtohenkilöistä, jotka toimivat palkkatyön sijaan oman yrityksensä nimissä.

Liikevaihto toimialoittain

Helsinkiin sijoittuneiden yritysten yhteenlaskettu 97,6 miljardin euron liikevaihto oli tilastointihistorian suurin vuonna 2021. Liikevaihto nousi edellisvuodesta lähes 12 prosenttia ja oli yli seitsemän prosenttia suurempi kuin koronapandemiaa edeltävänä (2019) vuonna. Suurimmat liikevaihdon nousut nähtiin rakentamisessa, tukku- ja vähittäiskaupassa sekä informaation ja viestinnän alalla. Tukku- ja vähittäiskaupan kohdalla aiemmin mainittu yritysten siirtyminen verkkoon ja mahdollisesti Helsingin kuntarajojen ulkopuolelle näkyy toimialan pidemmän aikavälin liikevaihtokehityksessä (Kuvio 5). Kaupan alalla, jossa liiketoiminta perustuu kulutustuotteiden välittämiseen, liikevaihtosuudet nousevat helposti korkeiksi, sillä kalliin tavaran eteenpäin välittäminen kasvattaa liikevaihtoa itsestään.

Kuvio 5. Yritysten liikevaihdon kehitys toimialoittain Helsingissä (mrd. €).
Aineistolähde: SVT (2022). Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto*

*Vähäisen vuosittaisen liikevaihdon vuoksi kuvioista puuttuu seuraavat toimialat: K Rahoitus- ja vakuutus toiminta, A Maa-, metsä- ja kalatalous, B Kaivostoiminta ja louhinta, X Toimiala tuntematon.

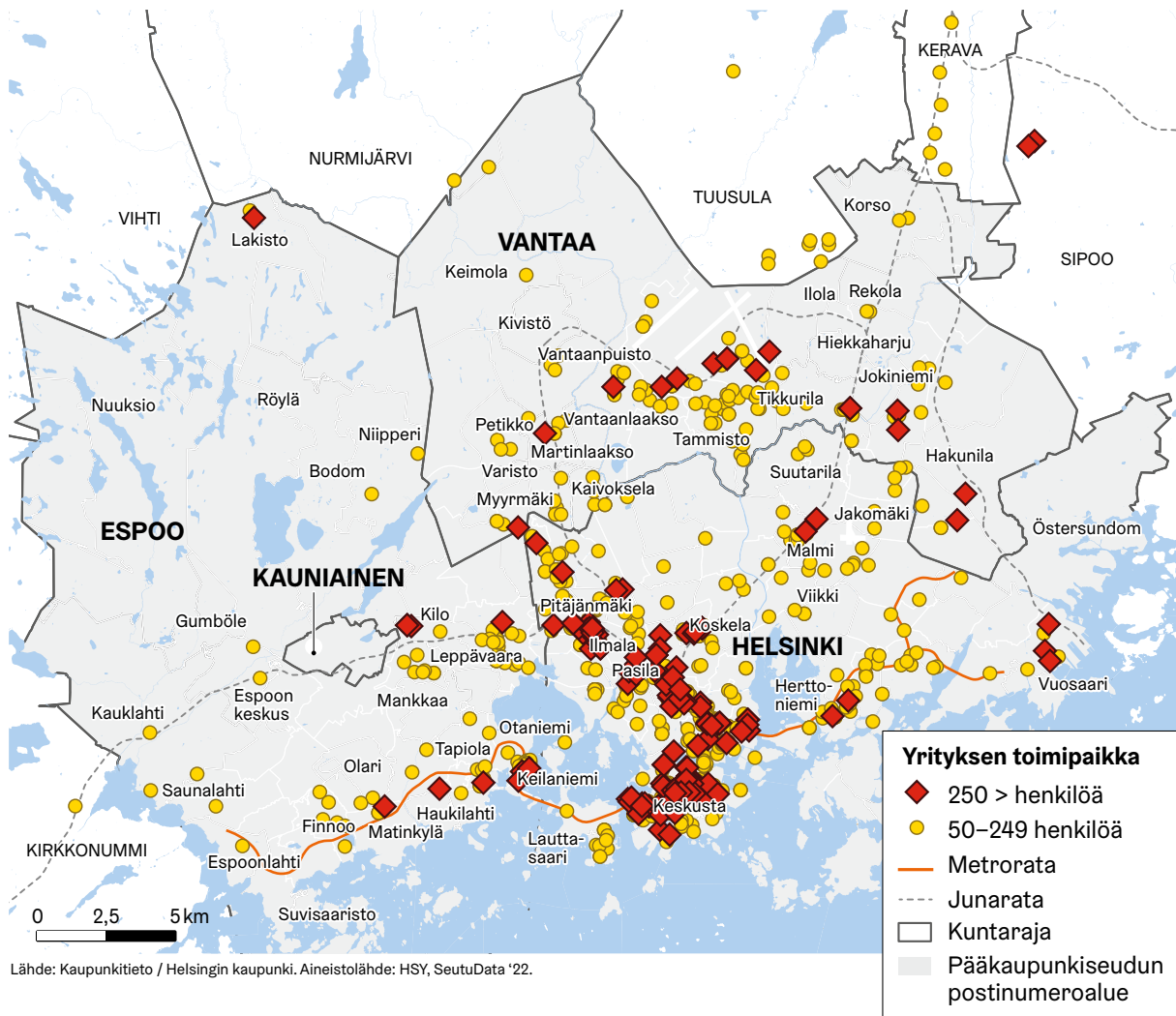
Helsingissä työvoimaintensiivisistä ja kaupan ulkopuolisista palvelualoista ylivoimaisesti suurimman liikevaihdon kirjasi informaation ja viestinnän toimiala, jossa yhteenlaskettu liikevaihto oli noin 12,1 miljardia euroa vuonna 2021. Suuren liikevaihdon takana on etenkin toimialan alle lukeutuva ohjelmistot, konsultointi ja siihen liittyvä toiminta, johon lukeutuvien yritysten liikevaihto oli yhteensä yli 4,6 miljardia euroa. Lisäksi merkittäviä alatoimialoja liikevaihto-osuuksien osalta olivat kustannustoiminta (noin 4,1 mrd. €) ja televiestintä (noin 2,0 mrd. €). Palvelualoihin lukeutuvan ammatillisen, tieteellisen ja teknisen toiminnan yhteenlaskettu liikevaihto on niin ikään kohonnut viime vuosien aikana. Toimialalle kirjattiin liikevaihtoa 6,8 miljardia euroa vuonna 2021. Liikkeenjohdon konsultoinnin osuus kokonaisuudesta oli alatoimialoista suurin – noin 2,1 miljardia euroa. Myös lakiasiain- ja laskentatoimen palveluille (noin 1,5 mrd. €), arkkitehti- ja insinööripalveluille (noin 1,2 mrd. €) ja mainostoiminta ja markkinatutkimukselle (noin 1,2 mrd. €) kirjattiin kullekin yli miljardin euron liikevaihto.

Yritysten alueelliset painopisteet

Yritystoiminta voi olla monipaikkaista ja etenkin suurilla yrityksillä saattaa olla useita kotiosoitteita. Helsingin seudun ympäristöpalvelut (HSY) ylläpitää vuosittain päivittyvää SeutuData-rekisteriä, johon on koostettu yrityksiä koskevaa toimipaikkatietoa. Aineiston lähteenä on Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisteri, jonne on kirjattu yritysten toimipaikkojen lisäksi niiden kotikunta. SeutuDaten yritysaineiston avulla voidaan havainnollistaa Helsinkiä kotikuntanaan pitävien yritysten toimipisteiden alueellista sijoittumista ja sen myötä alueita, joissa toimii eniten yksityisen sektorin työvoimaa.

Helsingiläisyrietysten toimipisteiden suurin alueellinen keskittymä sijaitsee Helsingin ydinkeskustassa postinumeroalueella 00100. Ydinkeskustan välittömässä läheisyydessä olevat postinumeroalueet ovat myös erittäin suosittuja toimipisteiden sijaintipaikkoja. Helsingin ydinkeskustasta pohjoiseen lähtevä kaistale on niin ikään yleistä toimipisteiden aluetta Sörnäisiin ja Kalasatamaan asti, josta yritysryppäiden maantieteellinen ketju jatkuu luoteeseen Pasilan kautta Pitäjänmäen teollisuusalueelle (Kuvio 6). Muita yleisiä helsinkiläisyrietysten sijoittumisalueita ovat metroradan varsi, Etelä-Leppävaara Espoossa, Käpylän ja Malmin juna-aseman seutu Helsingissä sekä lentokentän eteläpuoleinen kaistale Vantaalla. Helsinkiin rekisteröityneen yrityksen toimiessa Helsingin ulkopuolella kyseessä on yleensä useamman toimipaikan omaava yritys. Jotkut yritykset voivat olla myös kirjoilla Helsingissä sijaitsevassa postiosoitteessa, vaikka valtaosa liiketoiminnasta sijoittuisi toisen kunnan alueelle. Tällöin yritys tilastoidaan helsinkiläisyrietysten joukkoon, mutta henkilöstö- ja liikevaihtolukemat tilastoidaan siihen kuntaan, jossa aktiivinen toimipiste sijaitsee.

Kuvio 6. Vähintään 50 henkeä työllistävien helsinkiläisyritysten toimipaikat.
Aineistolähde: HSY (2022)

Yrityksillä on niiden toimialasta ja kokoluokasta riippuen hieman erilaisia tarpeita liittyen toimipisteen sijaintiin. Saavutettavuus on asiakkaiden ja työntekijöiden houkuttelevuuden kannalta keskeistä, mutta kaikki toimijat eivät voi sijoittua kaupungin keskeisimpään kortteliin. Samankaltaiset yritykset saattavat hakeutua lähelle toisiaan, jolloin muodostuu toimialoista koostuvia yritysryppäitä. Tällaisen kasautumisilmiön taustalla on asiakasmäärien jakamisen ohella samalla toimialalla toimivien yritysten tai organisaatioiden keskinäinen tiedonvaihto. (D'Este ym., 2012)

Palvelusektoriin lukeutuvat yritykset ovat valtaenemmistössä Helsingin ydinkeskustassa. Mitä suurempi henkilöstökoko yrityksellä on, sitä enemmän se joutuu investoimaan toimitiloihin, jotka ovat arvokkaita etenkin ydinkeskustassa. Helsingin suurimmat työllistäjät ovatkin yleensä hakeutuneet hieman ydinkeskustan ulkopuolelle. Vuonna 2021 henkilöstöltään suurimpia postinumeroalueella 00100 sijaitsevia yrityksiä olivat Free-Laskutus Oy (reilut 1 400 työntekijää), KPMG Oy (reilut 900 työntekijää) ja Sanoma Media Finland Oy (vajaat 900 työntekijää).

Palvelusektorin ulkopuolelle lukeutuvista suurista (henkilöstökoko vähintään 250) yrityksistä Helsingin ydinkeskustassa toimivat vuonna 2021 ainoastaan UPM-Kymmene, Stora Enso ja Kemira. Suurista kaupan alan toimijoista Kalasataman eteläpuolelle olivat sijoittuneet ainoastaan Stockmann ja Verkkokauppa.com Jätkäsaarissa. Ydinkeskustassa olevista palvelusektorin ulkopuolisista toimialoista löytyy myös pari julkisomisteista yhtiötä: VR-Yhtymät Rautatien torilla ja Helen Oy Kampissa. Laajemmal-

ta keskusta-alueelta voidaan palvelusektorin ulkopuoliseen suurten yritysten listaan lisätä vielä telakkayhtiö Helsinki Shipyard Oy Hernesaassa sekä energiayhtiöt Raos Project Oy ja Fennovoima Oy Ruoholahdessa. Muilta osin suuret, yli 250 hengen, yritykset Helsingin ydinkeskustassa kuuluvat palvelusektoriin lukeutuviin toimialoihin.

Ydinkeskustan ulkopuolisista alueista voidaan mainita Pasilan ratapihan ympäristö rakentamisen ja kuljetuksen ja varastoinnin toimialakeskittymänä sekä Pitäjänmäen teollisuusalue teollisuusyritysten keskittymänä. Myös Helsinki-Vantaan lentokentän eteläpuolella toimii muutamia suuria helsinkiläisyhtiöitä, joista useat kuuluvat kuljetuksen ja varastoinnin toimialaan. Lisäksi on syytä todeta, että palvelusektoriin lukeutuvia yrityksiä toimii jonkin verran kaikilla edellä mainituilla alueilla, sekä paikoitellen ympäri muuta pääkaupunkiseutua.

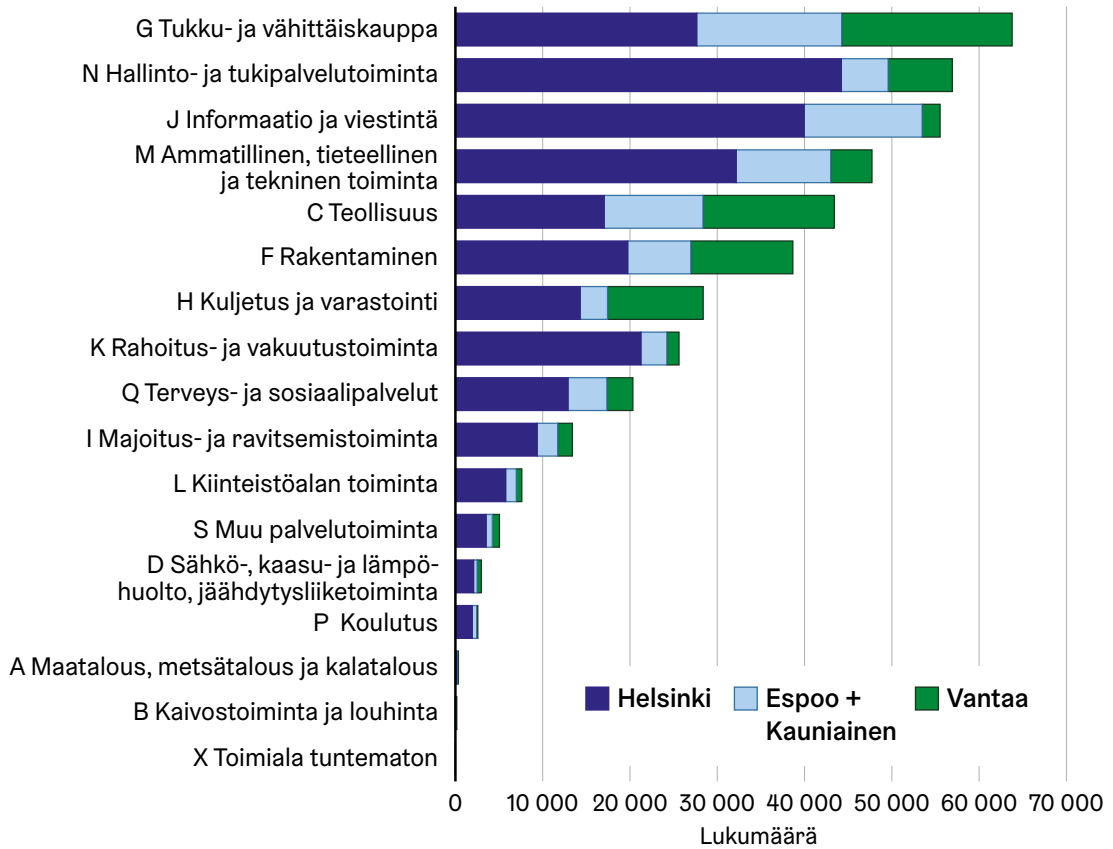
Pääkaupunkiseudun kuntien väliset rakenteelliset erityispiirteet

Pääkaupunkiseudun kolme suurta kuntaa (ja Kauniainen) muodostavat yhtenäisen talousalueen, jossa kuntarajat ylittävä liiketoiminta on esteetöntä ja vaivatonta. Kuntien alueella tapahtuva liiketoiminta on kuitenkin rakenteellisesti toisistaan poikkeavaa, jonka tarkempi erittely antaa kuvan pääkaupunkiseudun kaltaisen suuren talousalueen luonteesta. Tässä luvussa tarkennetaan Helsingin, Espoon ja Vantaan yleisimpiä yritysten toimialoja erityisesti henkilöstömäärien näkökulmasta.

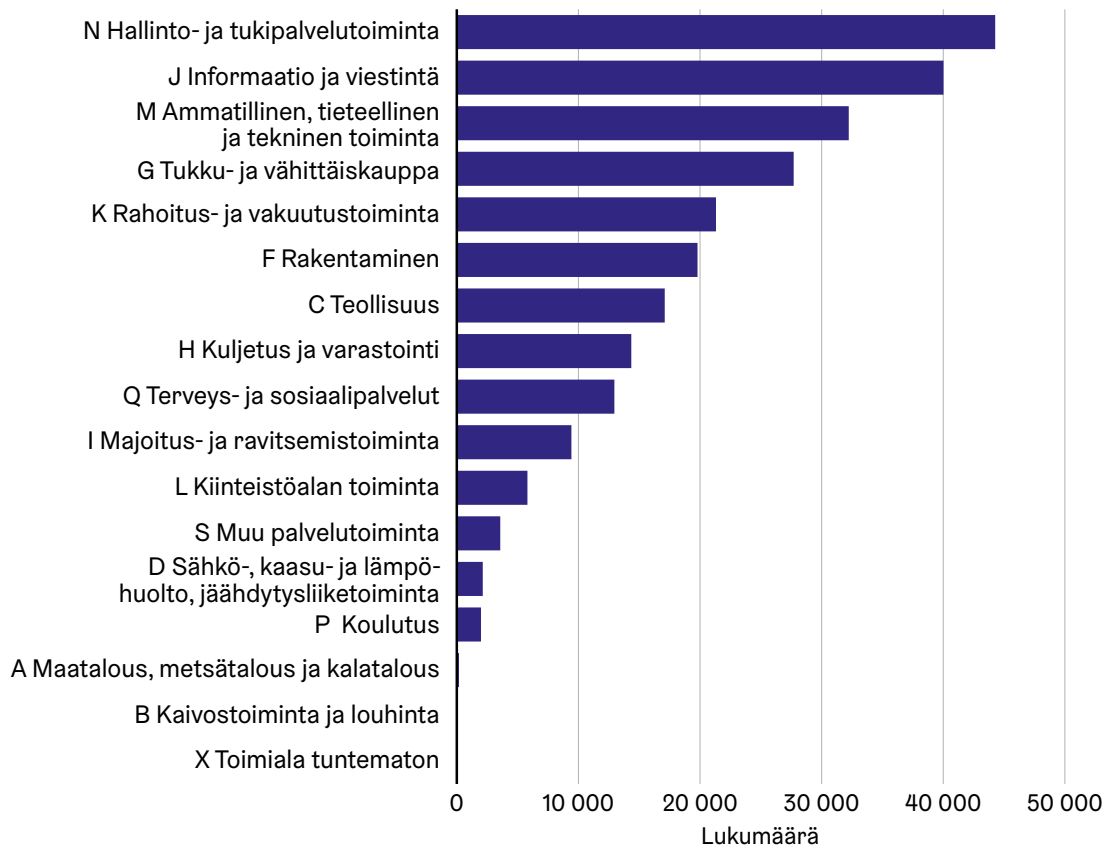
Helsingin vieressä kasvavissa Espoossa ja Vantaalla palvelusektori on kehittynyt selvästi eri suuntaan 2010-luvun puolivälistä lähtien, jolloin kummankin kunnan palvelusektoriosuus yritysten henkilöstöstä oli samansuuruinen – noin 70 prosenttia. Vuosina 2015–2021 palvelusektoriin kuuluvissa yrityksissä työskentelevä henkilöstö väheni Vantaalla reiluun 65 prosenttiin kun se Espoossa kasvoi samana aikana reiluun 75 prosenttiin (vrt. Kuvio 1). Vantaan elinkeinorakenne vaikuttaa kehittyneen kauppaa ja logistiikkaa palvelemaan suuntaan (Kuvio 7d), kun vastaavasti Espoossa informaatio- ja viestintäalasta sekä ammatillisesta, tieteellisestä ja teknisestä toiminnasta on muodostunut kaksi keskeistä palvelusektoriin lukeutuvaa toimialaa (Kuvio 7c).

Pääkaupunkiseudulla toimialarakennetta henkilöstömäärien osalta leimaa tukku- ja vähittäiskaupan suuri osuus, joka korostuu etenkin Vantaan elinkeinorakenteessa (Kuvio 7a). Myös Espoossa tukku- ja vähittäiskaupan henkilöstöä on suhteellisesti paljon verrattuna Helsinkiin (Kuvio 7b, 7c). Pääkaupunkiseudun toinen paljon henkilöstöä työllistävä toimiala, teollisuus, on niin ikään suuressa roolissa Helsingin ulkopuolella. Teollisuuden alalla toimivan työvoiman osuus on suhteellisesti merkittävämpi Espoossa ja Vantaalla verrattuna Helsinkiin. Teollisuuteen ja logistiikkaan keskittyvät yritykset ovat painottuneet pääkaupunkiseudulla etenkin Vantaalle, sillä edellä mainittujen toimialojen ohella Vantaalla sijaitsee paljon rakentamisen, kuljetuksen ja varastoinnin piirissä työskentelevää henkilöstöä.

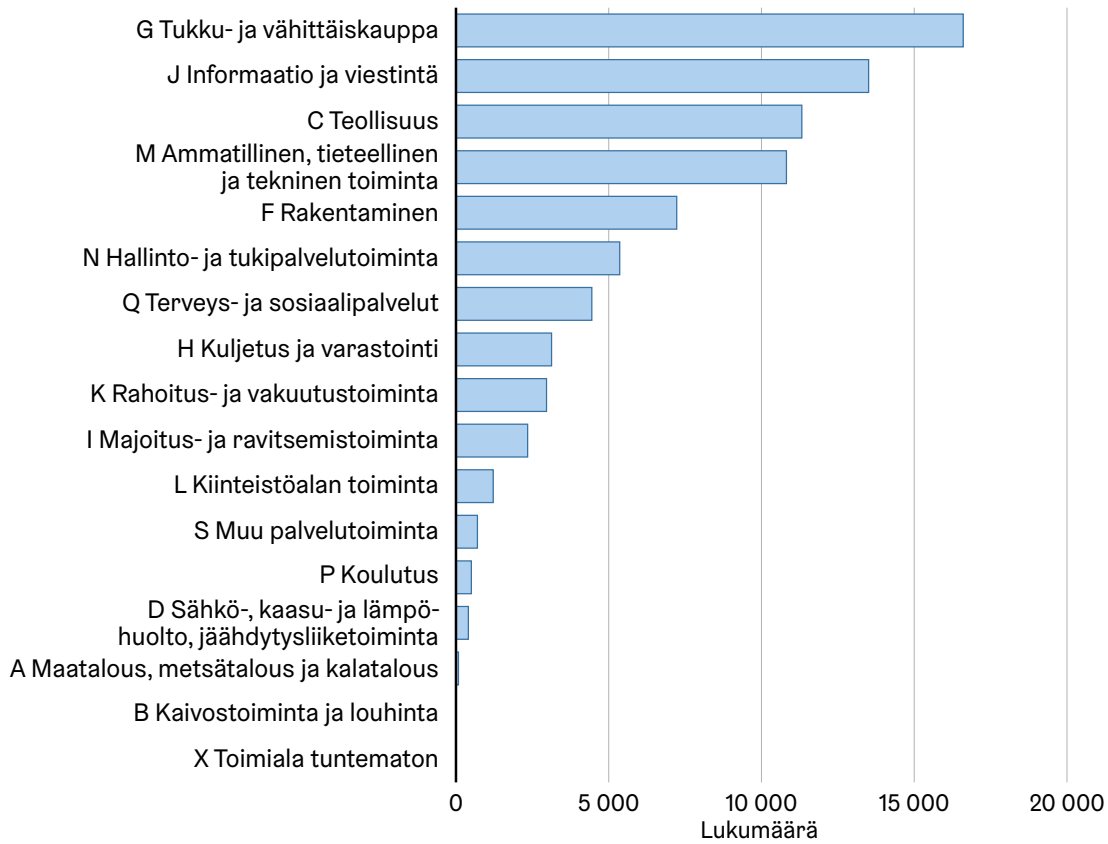
Kuvio 7a. Yritysten henkilöstömäärä toimialoittain pääkaupunkiseudun kunnissa vuonna 2021. Aineistolähde: SVT (2022). Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto

Kuvio 7b. Yritysten henkilöstömäärä toimialoittain Helsingissä vuonna 2021. Aineistolähde: SVT (2022). Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto

Kuvio 7c. Yritysten henkilöstömäärä toimialoittain Espoossa ja Kauniaisissa vuonna 2021. Aineistolähde: SVT (2022). Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto

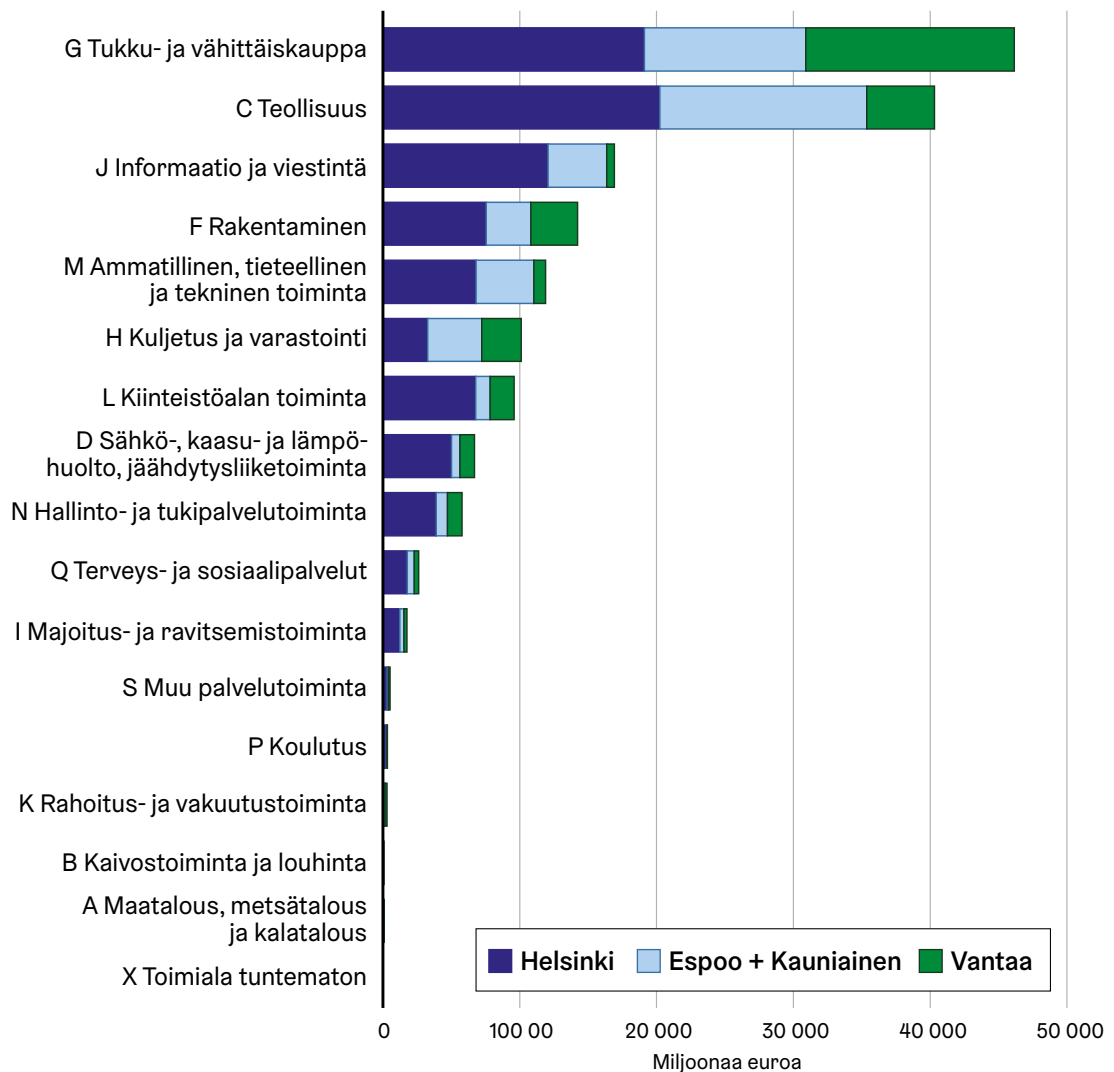
Kuvio 7d. Yritysten henkilöstömäärä toimialoittain Vantaalla vuonna 2021

Helsingillä on pääkaupunkiseudun palveluvaltaisoin elinkeinorakenne. Henkilöstön määrien osalta suurimmat toimialat Helsingissä ovat hallinto- ja tukipalvelutoiminta, informaatio ja viestintä sekä ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, jotka lukeutuvat kaikki palvelusektorin alle. Näiden toimialojen vaikutus elinkeinorakenteessa on suurempi verrattuna Espooseen ja Vantaaseen. Espoossa palvelusektori on merkittävästi suurempi kuin Vantaalla, jonka vuoksi kunta on elinkeinorakenteeltaan enemmän Helsingin kaltainen. Espoossa informaatio- ja viestintäalan henkilöstöosuus (16,5 %) yksityisen sektorin henkilöstöstä oli Helsinkiä (15,3 %) korkeampi vuonna 2021.

Helsinki vastaa lähes 100 miljardin euron vuosittaisella liikevaihdolla noin 55 prosentista pääkaupunkiseudun yritysten liikevaihdosta. Espoo ja Kauniainen ovat yhteenlaskettuna (noin 47 mrd. €) selvästi Vantaata (noin 33 mrd. €) suurempi talousalue liikevaihdon osalta. Teollisuus ja tukku- ja vähittäiskauppa yhdessä vastaavat yli puolesta (noin 52 %) pääkaupunkiseudun kokonaisliikevaihdosta. Tukku- ja vähittäiskaupan liikevaihto oli pääkaupunkiseudulla noin 46,2 miljardia euroa vuonna 2021 ja teollisuuden noin 40,3 miljardia euroa (Kuvio 8). Vantaalla nämä kaksi toimialaa vastaavat noin 61 prosentista koko alueen liikevaihdosta, kun taas Helsingissä toimialojen liikevaihtoosuus on noin 40 prosenttia ja Espoossa noin 58 prosenttia.

Kuvio 8. Yritysten liikevaihto toimialoittain pääkaupunkiseudun kunnissa vuonna 2021. Rahoitus- ja vakuutus toiminnan liikevaihtoa ei dokumentoida. Aineistolähde: SVT (2022). Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto

Korkean osaamistason yritykset informaation ja viestinnän sekä ammatillisen, tieteellisen ja teknisen toiminnan piirissä muodostavat liikevaihto-osuuksiltaan pääkaupunkiseudun suuret kaupan ulkopuoliset palveluihin lukeutuvat toimialat. Näiden merkitys etenkin Espoon ja Helsingin elinkeinorakenteessa on suuri. Yhdessä näiden kahden toimialan osuudet muodostavat miltei viidesosan Helsingin ja Espoon kokonaisliikevaihdosta. Vantaalla toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto-osuus on selvästi pienempi – reilut neljä prosenttia.

Liikevaihdon muodostuminen vaihtelee eri toimialojen välillä, sillä kaupankäynnissä ja teollisuustoiminnan kaltaisessa arvokkaita materiaalihankintoja vaativassa liiketoiminnassa liikevaihtoa voi kertyä ilman varsinaista arvonlisäystä. Korkeaa osaamista vaativissa tietotyöammateissa taas liikevaihdosta suurempi osa muodostuu aineettomista ratkaisuksista, jotka on luotu toimistotiloissa pääasiassa tietokonetta ja mahdollisesti muutamia maksullisia ohjelmistoja hyödyntäen. Palvelualojen J–N liikevaihdon vertailu tukku- ja vähittäiskaupan liikevaihtoon on toimialoista johtuvien rakenne-erojen vuoksi hieman harhaanjohtavaa. Kuvioista 8 voidaan päätellä, että pääkaupunkiseudun osaamisintensivisistä palvelualoista arvokkain tuotanto kuuluu informaation ja viestinnän toimialan piiriin.

Minkälaisia töitä nämä edellä luetellut kirjaintason toimialat sitten tarkemmin ottaen pitävät sisällään? Taulukossa 1 on eritelty suuruusjärjestyksessä pääkaupunkiseudun vähintään 5 000 henkeä työllistävät toimialat kaksinumerotason mukaan, mikä on asteen tarkempi määritelmä raportissa tähän saakka käytetystä TOL2008 kirjaintasosta. Kaikki toimialat mukaan luettuna pääkaupunkiseudulla eniten henkilöstöä (reilut 33 000) työskenteli informaation ja viestinnän toimialaan kuuluvan toimialan 62 (Ohjelmistot, konsultointi ja siihen liittyvä toiminta) piirissä vuonna 2021. Informaation ja viestinnän toimialaan lukeutui myös toimiala 58 (Kustannustoiminta), jossa henkilöstöä oli reilut 9 000. Vajaan 30 000 hengen henkilöstömäärä luettiin toimialalle 78 (Työllistämistoiminta), joka sijoittuu hallinto- ja tukipalvelutoiminnan alle. Työllistämistoiminnan lisäksi tuon kirjaintason alle lukeutuu toimiala 81 (Kiinteistön- ja maisemanhoito), jossa henkilöstömäärä oli vajaat 17 000. Sekä informaatio ja viestintä että hallinto- ja tukipalvelutoiminta muodostivat yli 55 000 hengen henkilöstöryppään pääkaupunkiseudulla vuonna 2021.

Taulukko 1. Henkilöstöltään suurimmat toimialat (TOL2008 kaksinumerotaso) pääkaupunkiseudulla vuonna 2021. Aineistolähde: SVT (2022). Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto

		Luku- määrä	Henkilöstö- määrä	Liikevaihto, euroa
62	Ohjelmistot, konsultointi ja siihen liittyvä toiminta	3 908	33 450	7 361 352 000
78	Työllistämistoiminta	724	29 395	1 815 094 000
46	Tukkukauppa (pl. moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien kauppa)	4 428	29 162	28 115 865 000
47	Vähittäiskauppa (pl. moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien kauppa)	3 447	25 607	10 117 338 000
43	Erikoistunut rakennustoiminta	2 827	19 449	5 167 959 000
81	Kiinteistön- ja maisemanhoito	1 715	16 503	1 223 523 000
71	Arkkitehti- ja insinööripalvelut; tekninen testaus ja analysointi	2 086	16 010	2 866 208 000
41	Talonrakentaminen	3 745	15 653	7 422 132 000
64	Rahoituspalvelut (pl. vakuutus- ja eläkevakuutustoiminta)	4 109	14 632	299 356 000
56	Ravitsemistoiminta	2 867	12 201	1 527 351 000
52	Varastointi ja liikennettä palveleva toiminta	654	11 856	6 957 623 000
86	Terveyspalvelut	4 400	11 078	1 982 491 000
70	Pääkonttorien toiminta; liikkeenjohdon konsultointi	6 092	9 965	2 779 190 000
69	Lakiasia- ja laskentatoimen palvelut	1 869	9 808	1 642 832 000
58	Kustannustoiminta	431	9 354	5 403 141 000
45	Moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien tukku- ja vähittäiskauppa sekä korjaus	1 243	9 016	7 917 988 000
49	Maaliikenne ja putkijohtokuljetus	2 888	8 852	1 462 359 000
26	Tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus	172	8 778	12 017 430 000
68	Kiinteistöalan toiminta	8 337	7 609	6 766 420 000
66	Rahoitusta ja vakuuttamista palveleva toiminta	1 368	6 528	.
61	Televiestintä	174	5 707	2 322 829 000
87	Sosiaalihuollon laitospalvelut	97	5 691	395 975 000
27	Sähkölaitteiden valmistus	98	5 633	3 543 730 000

Seuraavat kaksi toimialaa listauksessa kuuluvat tukku- ja vähittäiskaupan piiriin, muodostaen näiden kahden toimialan (numerot 46 ja 47) yhteenlasketuksi henkilöstömääräksi noin 55 000. Lisäksi tukku- ja vähittäiskaupan piiriin kuului toimiala 45 (Moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien tukku- ja vähittäiskauppa sekä korjaus), jossa henkilöstöä oli vuonna 2021 yli 9 000. Kolmesta edellä mainitusta alatoimialasta muodostuu pääkaupunkiseudun suurin kirjaintason toimiala – tukku- ja vähittäiskaupan piirissä työskenteli vajaat 64 000 henkeä vuonna 2021. Merkittävimpiä alatoimialoja ammatillisen, tieteellisen ja teknisen toiminnan alla ovat toimiala 71 (Arkkitehti- ja insinööripalvelut; tekninen testaus ja analysointi) sekä 70 (Pääkonttorien toiminta; liikkeenjohdon konsultointi). Nämä korkean osaamistason toimialat ovat merkittäviä työllistäjiä etenkin Espoossa ja Helsingissä.

Toimialarakenne suhteessa eurooppalaisiin verrokkeihin

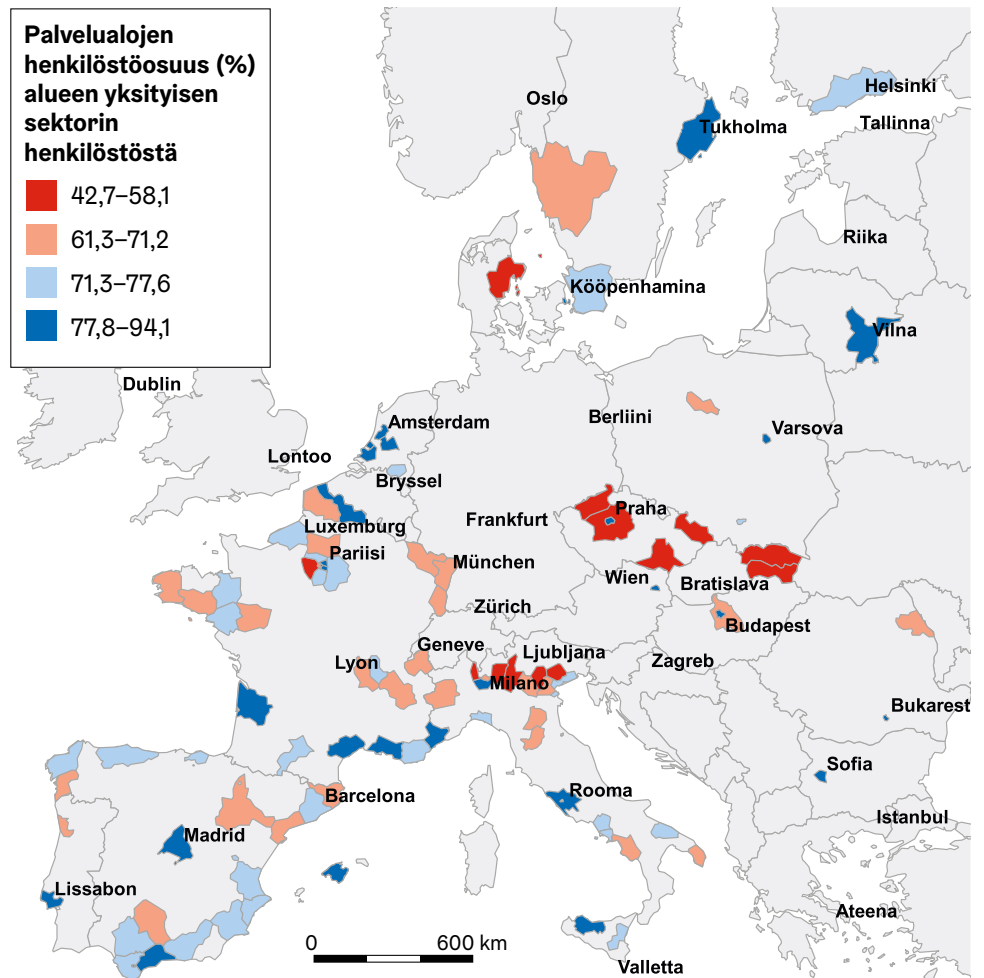
Palvelualojen ja korkeaa osaamista vaativien tietotyöammattien sijoittuminen väestökeskittymiin on ollut osa talouden trendiä jo useamman vuosikymmenen ajan. Palvelualojen korkeaa osuutta elinkeinorakenteessa on pidetty yhtenä tuottavuuden nousua edistävänä tekijänä (van Ark ym. 2008), minkä vuoksi esimerkiksi Japanissa palvelusektoriin kuuluvien yritysten menestystä on pyritty edesauttamaan hallinnollisin tukitoimin (Morikawa 2011). Helsinki ja pääkaupunkiseutu Suomen suurimpana talousalueena houkuttelee korkeaa osaamistasoa vaativaa yritystoimintaa sekä monipuolista palvelutarjontaa puoleensa. Suurten kansainvälisten yritysten laajentuessa Suomeen, ensimmäinen toimipaikka perustetaan yleensä Helsinkiin tai pääkaupunkiseudulle (Mikkola & Aalto 2023). Myös kasvuyritysten ensisijainen sijoittumiskohde Suomessa on Helsinki, ja näistä yrityksistä suurin yksittäinen toimiala on informaation ja viestinnän toimiala (Aalto & Mikkola 2023).

Miltä Helsingin ja pääkaupunkiseudun toimialojen palveluvaltaisuus näyttää kansainvälisessä ympäristössä, jossa verrokkialueina toimivat muut Euroopan pääkaupunkiseudut tai väkirikkaat suurkaupunkialueet? Helsinki on Suomen palveluvaltaisimman kunnan, mutta Helsingin pörssiä on kuluneen vuoden aikana pidetty turhan teollisuuspainotteisena etenkin Tukholman pörssiin verrattuna (Helsingin Sanomat 2023; Talouselämä 2023). Kuviossa 9 on havainnollistettu palvelualan yritysten henkilöstöosuuksia eri Euroopan maiden maakunta- tai läänitasoa vastaavissa tilastoyksiköissä¹, joissa asukasluku on vähintään 750 000. Eurooppalaisessa vertailussa Uudenmaan alueen palveluvaltaisuusaste näyttää olevan Euroopan keskitasoa. Vertailussa mukana olevista maista monet Hollannin alueet erottautuvat erityisen palveluintensiivisinä, kuten myös Lissabonin ja Tukholman seudut.

1 Tarkin EU:n määrittelemä yhtenäisen aluetarkastelun mahdollistava tilastollinen yksikkö NUTS3 (Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques).

Kuvio 9. Palvelualojen G–S henkilöstöosuus vähintään 750 000 henkeä kotipaikkakuntanaan pitävien maakuntien yksityisen sektorin henkilöstöstä. Saksa, Iso-Britannia, Norja, Belgia, Sveitsi, Ukraina, Turkki sekä useita Balkanin niemimaan maita puuttuu vertailusta. Aineistolähde: Eurostat (2020)

Sij.	Maa	Alue	%
1	NL	Groot-Amsterdam	94,1
2	DK	Byen København	92,2
3	NL	Agglomeratie 's-Gravenhage	90,9
4	NL	Utrecht	88,0
5	NL	Groot-Rijnmond	85,9
6	PT	Lisboa	85,4
7	SE	Stockholms län	84,1
8	ES	Tenerife	83,9
9	ES	Gran Canaria	83,9
10	FR	Paris	83,8
11	PL	Miasto Warszawa	83,0
12	AT	Wien	83,0
13	ES	Madrid	82,9
14	IT	Roma	82,4
15	BG	Sofia (stolitsa)	82,0
...
45	FR	Rhône	74,2
46	FI	Helsinki-Uusimaa	74,2
...
53	SE	Skåne län	72,5
...
102	IT	Vicenza	48,2
103	CZ	Ústecký kraj	42,7

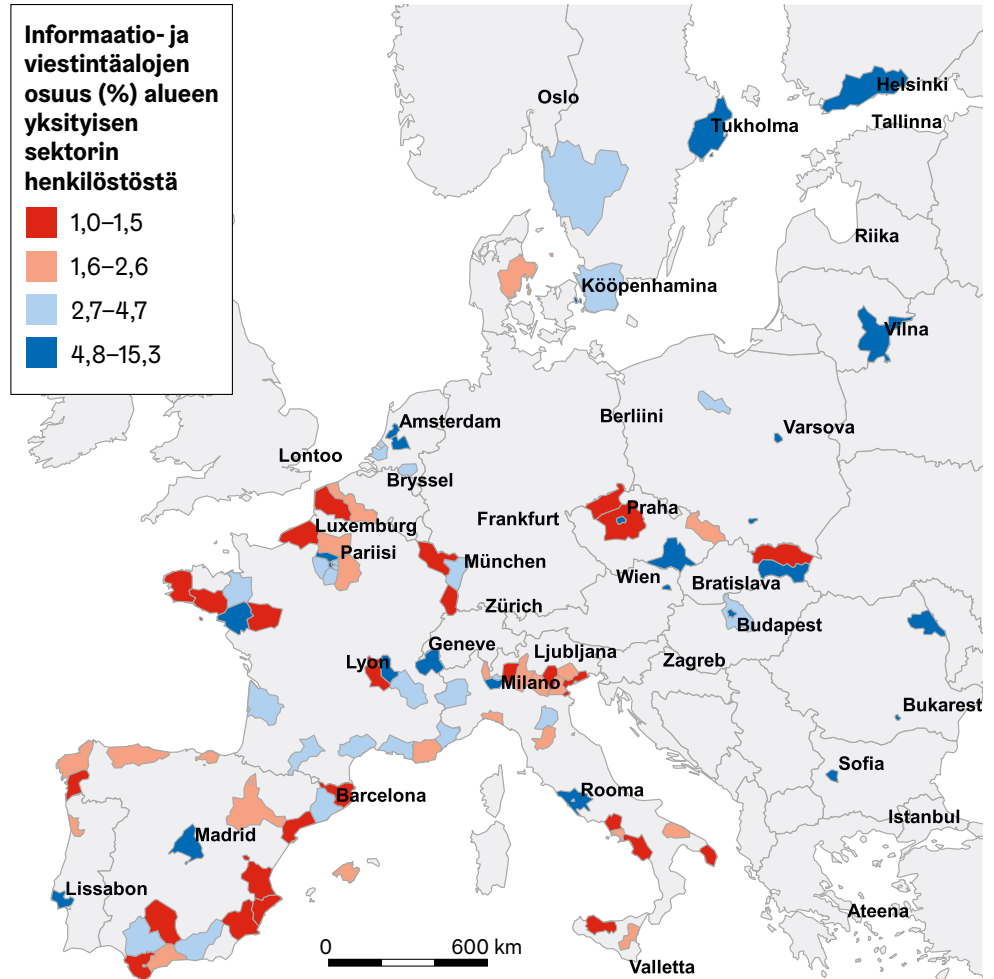
Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Eurostat.

Pienten ja tiiviiden alueiden palvelusektori on korkean väestötiheyden vuoksi suurempi kuin maaseutuvaltaisempia osia sisältävillä alueilla, sillä suuri määrä ihmisiä pienellä alueella luo ostovoimaa palveluille. Eurostatin väkirikkaiden maakuntien vertailussa Uusimaa sijoittuu väestötiheydeltään viimeiseen neljännekseen, joten alueella on heikot edellytykset sijoittua palvelusektorivertailussa kärkialueiden joukkoon. Uudella maalla palvelualan yritysten osuus on noin 74 prosenttia, mikä on noin kymmenen prosenttiyksikköä Tukholman läänin matalampi. Tukholman läänissä väestötiheys on lähes kaksinkertainen Uuteenmaahan verrattuna. Toisaalta puolelta Uudenmaan maakunnan väestötiheydestä omaavassa Vilnan läänissä Liettuassa palvelualojen osuus on noin 78 prosenttia. Ruotsin eteläosassa sijaitsevassa Skånen läänissä palvelualojen osuus ja väestötiheys ovat melko lähellä Uudenmaan lukemia. Uusimaa ei eurooppalaisessa vertailussa siten näytä niin palveluvaltaiselta, mitä kotimaisen vertailun pohjalta voisi olettaa.

Jos vertailua tarkennetaan Helsingissä ja Espoossa suuria henkilöstömääriä työllistävään informaation ja viestinnän toimialaan, Uusimaa sijoittuu eurooppalaisessa vertailussa kärkialueiden joukkoon (Kuvio 10). Havainto tukee aiemmin todettua johtopäätöstä, jonka mukaan pääkaupunkiseudun elinkeinorakenne on vahvasti informaation ja viestinnän toimialaan nojaava. Muissa kansainvälisissä vertailuissa Uudenmaan korkea osaamistaso informaatioteknologian ja digitalisaation saralla on myös pantu merkeille (European Commission 2023).

Kuvio 10. Informaatio ja viestintäalojen henkilöstöosuus vähintään 750 000 henkeä kotipaikkakuntanaan pitävien maakuntien yksityisen sektorin henkilöstöstä. Saksa, Iso-Britannia, Norja, Belgia, Sveitsi, Ukraina, Turkki sekä useita Balkanin niemimaan maita puuttuu vertailusta. Aineistolähde: Eurostat (2020)

Sij.	Maa	Alue	%
1	DK	Byen København	15,3
2	FR	Paris	13,8
3	FR	Hauts-de-Seine	12,2
4	BG	Sofia (stolitsa)	11,7
5	SE	Stockholms län	10,9
6	RO	București	10,3
7	PL	Miasto Kraków	9,9
8	RO	Iași	9,6
9	HU	Budapest	9,5
10	FR	Haute-Savoie	9,4
11	PL	Miasto Warszawa	9,1
12	FI	Helsinki-Uusimaa	9,1
13	FR	Val-d'Oise	8,8
14	IT	Roma	8,7
15	CZ	Hlavní město Praha	8,0
16	AT	Wien	7,8
17	ES	Madrid	7,6
18	NL	Utrecht	7,4
19	IT	Milano	6,9
20	NL	Groot-Amsterdam	6,7
...
101	ES	Tarragona	1,1
102	CZ	Ústecký kraj	1,1
103	ES	Cádiz	1,0

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Eurostat.

Uusimaa sijoittuu tämän toimialan vertailussa eurooppalaisten kärkialueiden joukkoon. Parhaana verrokkina Uudellemaalle toimivalla Tukholman seudulla informaatio ja viestintäalan henkilöstöä on hieman enemmän. Muita pinta-alaltaan hieman suurempia kärkialueita informaation ja viestinnän toimialan osalta löytyy Madridista, Roomasta ja Vilnasta.

Johtopäätökset

Toimiala-analyysin perusteella Helsingin elinkeinorakenne on Suomen ja pääkaupunkiseudun palveluvaltais. Hallinto- ja tukipalvelutoiminnan alle lukeutuvat yritykset työllistävät eniten henkilöstöä Helsingissä. Toimialan kohdalla täytyy kuitenkin huomata, että monet työnvälitysyrityksiin kirjatut henkilöt saattavat todellisuudessa työskennellä toisessa kunnassa tai jollain toisella toimialalla, kuin mihin heidät yritysrekisterissä kirjataan. Espoossa, Kauniaisissa tai Vantaalla kyseinen toimiala ei ole läheskään näin merkittävässä asemassa.

Hallinto- ja tukipalvelutoiminnan lisäksi Helsingin suuria toimialoja henkilöstömäärien osalta ovat informaatio ja viestintä sekä ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta. Nämä kolme toimialaa muodostavat Helsingin elinkeinoelämän kärjen, ja niiden henkilöstövaikutus on yhteensä yli 110 000 työntekijää. Vielä 2010-luvun puolivälissä Helsingin suurimpana työllistäjänä toimineen tukku- ja vähittäiskaupan henkilöstömäärät ovat vähentyneet kunnassa noin 12 000 hengellä kahdeksassa vuodessa. Toimialalle lukeutuvien yritysten ja työpaikkojen häviäminen Helsingistä on yksi suurimpia elinkeinorakenteen muutoksia, mitä toimiala-analyysissä nousee esiin. Kaupan alaan kohdistuu ulkomaisen kilpailun lisäksi tuotannon automatisointia, mikä osaltaan vähentää henkilöstötarvetta. Osa kaupan alan yrityksistä on kustannussyistä johtuen voinut myös siirtää toimintaansa Helsingin rajojen ulkopuolelle.

Tilastokatsauksen perusteella palvelualat keskittyvät etenkin Helsingin keskusta. Mitä kauemmas keskustasta siirrytään, sitä yleisemmin esiintyy myös rakentamisen ja teollisuuden alan yrityksiä. Espoo ja Vantaa muodostavat laajennetun kaupunkialueen pääkaupunkiseudun muodossa, ja näille Helsinkiä ympäröiville kunnille on muodostunut Helsingin elinkeinoelämää tukevia piirteitä. Etenkin Vantaa näyttäytyy teollisuuden, kaupan ja logistiikkayritysten suurena keskittymänä, josta tavara liikkuu pääkaupunkiseudun ja muun Suomen välillä tai pääkaupunkiseudulta ulkomaille.

Espoossa kaupalla ja teollisuudella on myös suurempi taloudellinen painoarvo suhteessa Helsinkiin. Palvelualojen osuus Espoon henkilöstöstä on ollut noususuuntainen, kun taas Vantaalla kehitys on ollut päinvastaista. Etelä-Leppävaaran ja Otaniemien ympäristöt ovat muodostuneet merkittäviksi yrityskeskittymiksi, joissa sijaitsee paljon informaatio- ja viestintäalan yrityksiä. Vuonna 2010 teknillisestä korkeakoulusta Aalto-yliopistoksi laajentunut yliopistokampus Otaniemessä on todennäköisesti edesauttanut teknologiayritysten sijoittumista Espooseen, mikä on nostanut palvelualojen osuutta Espoon henkilöstöstä.

Kansainvälisessä maakuntavertailussa palvelualojen osuus on Uudellamaalla lähellä eurooppalaista keskiarvoa. Uusimaa sijoittuu informaatio- ja viestintäalan henkilöstöosuudellaan kuitenkin Euroopan maakuntien kärkeen, mikä on pitkälti Helsingin ja Espoon ansiota. Informaatio- ja viestintäalalla on merkittävä rooli innovoinnin ja tuotekehityksen kannalta, sillä toimialat kautta linjan tarvitsevat ohjelmistoja liiketoimintansa kehittämiseen. Helsinki ja Espoo profiloituvat informaatio- ja viestintäalan yritysten kotikuntina, mikä luo suotuisat edellytykset pääkaupunkiseudun talouskehitykselle.

Laatuseloste

Toimialaluokitus TOL2008

Kansalliset tilastokeskukset seuraavat yritys- ja taloustoimintaa lukumäärän, henkilöstömäärien ja liikevaihdon koon lisäksi myös toimialarakenteen jakaantumisen mukaan. Nykyinen YK:n määrittelemä kansainvälinen toimialaluokitus (ISIC – International Standard Industrial Classification of All Economic Activities) hyväksyttiin vuonna 2006. Sen perusteella on muodostettu Euroopan yhtenäinen NACE-toimialaluokitus, jota mukailee Suomen kansallinen toimialaluokitus TOL 2008. Kansainvälisesti koordinoitu toimialajaottelu mahdollistaa talouteen liittyvän toiminnan vertailun maiden välillä ja yli ajan. Rakenteellisten muutosten ja yhteiskuntia muovaavien innovaatioiden myötä nykyinen toimialaluokitus on osittain vanhentunut, minkä vuoksi YK:n alainen tilastointi yksikkö (UNSD) on päättänyt päivittää toimialaluokituksia kuluvan vuosikymmenen aikana. (Di Matteo & Macchi, 2022)

ISIC:in ja NACE:n päätösten pohjalta Suomen kansallisen tilastoviranomaisen ja EU-tiedontuottajan Tilastokeskuksen on määrä julkaista uusi toimialaluokitus vuoden 2025 alussa. TOL 2025 tulee sisältämään muutoksia ainakin toimialaluokkaan G (Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus), jossa verkkokaupan kautta tapahtuvasta myynnistä on tullut yleinen käytäntö. Myös toimialaluokka J (Informaatio ja viestintä) on tarkennusten ja päivitysten kohteena, sillä toimiala on kasvanut valtavasti ja sen alle on muodostunut uusien määritelmien alle lukeutuvaa toimintaa. (Di Matteo & Macchi, 2022) Vuosituhannen alussa määritelty toimialaluokitus on kuitenkin vielä monelta osin käyttökelpoinen ja tässä raportissa hyödynnetyt analyysit perustuvat siihen. Ulkomaalaisomisteisia yrityksiä ja niiden toimintaa tarkasteltaessa kansainvälisiin standardeihin pohjautuvan toimialaluokitusjärjestelmän merkitys korostuu, sillä tilastointia sekoittaisi saman yrityksen lukeutuminen ristiriitaisiin toimialaluokkiin emä- ja kohdemaan välillä.

Viitatus sanomalehdet ja uutismediat

Helsingin Sanomat: 08.09.2023. "Kannattaako Helsingin pörssiin sijoittaa enää lainkaan?", <https://www.hs.fi/talous/art-2000009793301.html> (Viitattu 22.09.2023).

Talouselämä: 15.08.2023. "Suursijoittaja: Nämä ovat 6 syytä Helsingin pörssin surkeaan kesään", <https://www.talouselama.fi/uutiset/suursijoittaja-nama-ovat-6-syyta-helsingin-porssin-surkeaan-kesaan/3d4ffb57-8216-42a3-926c-69606faeeb49> (Viitattu 22.09.2023).

Kirjallisuus ja aineistot

Aalto, E. & Mikkola, H. (2023). "Kasvuyritykset Helsingissä". *Tutkimuskatsauksia 2023*: 3. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia. Saatavilla: https://www.hel.fi/static/kanslia/Kaupunkitieto/23_06_28_Tutkimuskatsauksia_3.pdf. Viitattu: 22.09.2023.

van Ark, B., O'Mahoney, M. & Timmer, M. (2008). "The Productivity Gap between Europe and the United States: Trends and Causes". *Journal of Economic Perspectives*, 22 (1): 25–44.

D'Este, P., Guy, F., & Iammarino, S. (2012). Shaping the formation of university-industry research collaborations: What type of proximity does really matter? *Journal of Economic Geography*, 13(4): 537–558.

European Commission, Directorate-General for Research and Innovation, Hollanders, H., Es-Sadki, N. (2023). *Regional Innovation Scoreboard 2023*, Publications Office of the European Union.

Eurostat (2022). Business demography [verkkojulkaisu]. [Viitattu: 1.10.2023]. Saantitapa: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/BD_HGNACE2_R3__custom_7593159/default/table?lang=en.

Helsingin seudun ympäristöpalvelut (HSY). (2022). SeutuData'21. Toimipaikan TOL 2008 kirjaintaso. Viitattu 1.10.2023. Saantitapa: https://julkaisu.hsy.fi/seutudata21.html#tiivistelmä_fi

Mikkola, H. & Aalto, E. (2023). "Ulkomaalaisomisteiset yritykset Helsingin seudulla". *Tutkimuskatsauksia 2023*: 1. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia. Saatavilla: https://www.hel.fi/static/kanslia/Kaupunkitieto/23_03_27_Tutkimuskatsauksia_1.pdf. Viitattu: 22.09.2023.

Morikawa, M. (2011). "Economies of Density and Productivity in Service Industries: An Analysis of Personal Service Industries Based on Establishment-Level Data". *The Review of Economics and Statistics* 2011; 93 (1): 179–192

Niebel, T. (2018). ICT and economic growth – Comparing developing, emerging and developed countries. *World development*, 104. 197–211.

Schön, L. (2013). Maailman taloushistoria. Teollinen aika. *Vastapaino*. Tampere.

Suomen virallinen tilasto (SVT). (2023). Työssäkäynti [verkkojulkaisu]. ISSN=1798–5528. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 1.10.2023]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>.

Suomen virallinen tilasto (SVT). (2022). Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto [verkkojulkaisu]. ISSN=2342–6217. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 1.10.2023]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/yrti>.

Syverson, C. (2011). What determines productivity? *Journal of Economic literature*, 49 (2): 326–365.